

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף י"א

- (א) **סברוה וכו'-** פי' הר"ן דהאי סברוה אף למסקנא היא. אולם ע' בתוס' רי"ד באריכות שכ' לבאר דגם סברוה זו ככל סברוה בעלמא והווי רק לפי הה"א, וע' לקמן בזה.
- (ב) **לית לי מכלל לאו אתה שומע הן-** הק' המנחת שלמה, אפי' אם מכלל לאו אי אתה שומע הן, מ"מ תיפוק לן מדין ידות, שהרי ודאי אנו מבינין ממה שאמר מהו באמת כוונתו. ותי' דלא אמרי' החידוש דידות אלא היכא דיכולין לתלות שלא גמר בדבורו, אבל הכא, אין דבורו חסר כלום, ואין צריך להשלים דבריו, רק דבריו צריכים לפירוש, וזה לא חשיב יד. וכ' דאף דנדר בלשון שבועה חשיב יד (כמש"כ הר"ן לעיל ב:), זהו משום דנכשל בדבורו, וגם זה חשיב יד, אבל הכא לא נכשל בדבורו כלום, אלא דיבר כן ככוונה [ונשמע דס"ל דכל שדבורו צריכין תיקון בעצם הדיבור, בין אם חסר בדבריו, או אם נכשל בדבורו, זה חשיב יד, אבל אם דבורו גמור, רק דלא פירש כוונתו כ"כ, אי"ז מהני מדין יד]. וע' בקהלות יעקב (י"א, ב'), שכ' להוכיח דכיון דגם במכירה וכדו' צריך לתנאי כפול לשי' ר"מ, א"כ ע"כ זהו משום דס"ל לר"מ שאין דבורו מוכח כ"כ, דאם הי' מוכח מהו כוונתו, אז היינו אומרים דהוי בלבו ובלב כל אדם, ולא יהי' צריך לכפול תנאו (וכמש"כ תוס' בקידושין [ו:]). דהיכא דבורו כוונתו אין צריך לכפול תנאו. וא"כ, מה שלא מהני משום יד, היינו משום דבאמת הוי יד שאינו מוכיח.
- (ג) **לית לי מכלל לאו אתה שומע הן, דתנן ר"מ אומר כל תנאי וכו'-** הק' הקובץ שעורים (ב"ב תל"ז), מהו הרא"י מהא דס"ל לר"מ דצריך תנאי כפול בתנאים דס"ל דלא אמרי' מכלל לאו אתה שומע הן, דלמא ס"ל דגזזה"כ הוא דנלמד מתנאי ב"ג וב"ר דצריך להיות תנאי כפול, אבל אולי בעלמא ס"ל דמכלל לאו אתה שומע הן. והביא לתרץ בשם הגר"ח דהמח' הוא אם מכלל לאו אתה שומע הן היינו אם הלאו נכלל בלשון ההן, וא"כ, כשאומר ההן לחדוד, הוי כאילו אמר הלאו וההן, וממילא הוי כפול, ואידך מ"ד ס"ל דאף דאנו מבינים גם את הלאו מדבריו, מ"מ אינו בכלל לשונו, ולא מקרי שהוא מפרש הלאו, ולכן לא הוי דומיא דב"ג וב"ר, ולענין נדר בעינן לבטא בשפתים, ומשו"ה תלוי בפלוגתא הנ"ל.
- (ד) **דתנן ר"מ אומר כל תנאי וכו'-** העיר הר"ן, הא אי' בשבועות דמודה ר"מ דלענין איסורא אמרי' דמכלל לאו אתה שומע הן, ותי' דכל היכא שהוא איסורא דאית בי' ממונא, ס"ל לר"מ דלא אמרי' מכלל לאו אתה שומע הן, ונדרים חשיבי איסורא דאית בהו ממונא, כיון דאיסור חפצא הם. ותמה בשיעורי ר' שמואל (צ"א), מה לי דהאיסור הוא בחפצא, הרי סכ"ס אין האיסור שייך להממונות של החפצא בכלל, וא"כ אי"ז ענין של ממונות, והניח בצ"ע.
- (ה) **אלא ר' יהודה היא- פי' הרא"ש,** דאף דלא הזכיר ר' יהודה שהוא החולק על ר"מ, אבל ר' יהודה הוא בר פלוגתי' דר"מ בכל מקום. והק' רעק"א, הא לא אמרי' הכי אלא שאינו מוזכר בפירוש מי הוא החולק על ר"מ, אבל כאן הרי אי' בקידושין בפירוש דהחולק על ר"מ הוא ר' חנינא בן גמליאל. ולכן הר"ן לא פי' כן, אלא פי' דמצינו דר"י ס"ל כן בגיטין, ומה דמביאין ר"י ולא רחב"ג, היינו משום דמתני' הזכיר ר"י בפירוש.
- (ו) **כולה כר"י היא, ותרי תנאי אליבא דר"י-** פי' הר"ן, דתנא דמתני' סבר דלר"י דעתו על דבר הקרב בירושלים, וכי אמר כירושלים מתסר, ותנא ברא ס"ל דדעתו על עצים ואבנים, ועד שידור בדבר הקרב לא מתסר. ובפי' הרא"ש משמע דנח' אם חומת ירושלים בא מתרומת הלשכה או לא. וע' בקרן אורה שהביא דברי הרא"ש, ותמה עליו דהלא ליכא מ"ד דחומת ירושלים לאו משירי הלשכה אתו, אלא מתני' דשקלים דס"ל דמבדק הבית אתו, וא"כ פשיטא שיש בה קדושה ומעילה. וגם מבואר בסוגיא דקידושין דגם ר' יהודה מודה דהחומה משירי הלשכה אתי, אלא דס"ל דאין מועלין בשירי הלשכה [ולכא"ו זה ק' על הר"ן ג"כ, דביאר המח' באר"א], וע"ש מש"כ בזה באריכות.
- (ז) **לחולין שאוכל לך אסור- תמה הר"ן,** למה אסור, הרי ס"ל לר"מ דלא אמרי' מכלל לאו אתה שומע הן, וא"כ אם אמרי' לחולין (בפתח), לפי ר"מ לא אמרי' דהו"ל כאומר דאסור, דמשו"ה אמרי' דמתני' לאו ר"מ היא. וכ' דאו דלא גרסי' לי', או דעיקר הגירסא היא "לחלין" בלא "ו", ומשו"ה אסור, משום דבחלות תודה קאמר, ואין שייך כלל להסוגיא דמכלל לאו וכו'. **אולם ע' בתוס' רי"ד דפי' באר"א,** ע"פ מש"כ שם לבאר ד"סברוה" דאמר' בריש סוגיין היינו כפירושו בכל דוכתא, דהיינו דזהו רק לפי הה"א של הגמ' (ודלא כהר"ן שם). וכ' דעכשיו הגמ' חוזר ממה דסבר מעיקרא, וס"ל דאף בדדרך כלל ס"ל לר"מ דמכלל לאו אי אתה שומע הן, מ"מ האומר לחולין בפתח שפיר משמע אסור, דהוי כאמירת קרבן בפירוש, והרא"י לזה הוא ממה דמבואר הכא דס"ל לר"מ דלחולין שאוכל לך אסור, אלמא דלחולין בפתח הוי ממש כאמירת קרבן (ואין לומר דברייתא זו לאו ר"מ היא, שהרי ממה דתני ברישא חולין לא אוכל לך מותר, אלמא ר"מ היא), וא"כ שפיר יש לפרש מתני' אליבא דר"מ. **וע"ע בכסף משנה** (נדרים א', י"ט) שכ' על דרך זה ליישב דברי הרמב"ם הקשים אהדדי, דפסק בהל' תנאים כר"מ, דבעינן תנאי כפול, וגם פסק דחולין שאוכל לך מותר, ומשום דס"ל כר"מ דמכלל לאו א"א שומע הן. אבל מ"מ פסק (שם, י"ח) דהאומר כל מה שאוכל עמך לא יהא חולין, וכו', הר"ן אסור, דהוי כאומר קרבן, וכבר השיג עליו הראב"ד שם בזה. ותי' הכס"מ דס"ל להרמב"ם דעכשיו חזר הגמ' וס"ל

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

דהיכא דאומר "לא חולין" וכדו', זה הוי ממש כאמירת קרבן, ואי"צ להדין מכלל לאו אתה שומע הן, והגמ' חזר מהסברוה. **וע"ע בפ"י הרא"ש ובתוס'** דגרסי בהביריתא לא חולין שאוכל לך אסור, וכ' לפרש שיש לחלק בין אמירת לא חולין, ובין אמירת לחולין בפתח. דהיינו, דאמירת לא חולין הוי ממש כאמירת קרבן, ואף ר"מ מודה בזה, דאי"צ להכלל דמכלל לאו אתה שומע הן, אלא היא היא. אבל אמירת לחולין בפתח, כיון שצריך לפרש כ"כ, בזה שפיר צריך לומר דמכלל לאו אתה שומע הן, ולכן שפיר אמרי' דמתני' דלא כר"מ. **וע"ע בריטב"א**, דכ' דפשוט מאד דלשון לא חולין (ולכאו' גם לחולין בפתח) הוי כאילו אמר קרבן ממש, ומה דאקשי' ממתני', היינו משום דבמתני' הגירסא הוא לחולין לא אוכל לך, ולכן צריכין לפרש דבורו דכוונתו לומר לחולין יהא מה שלא אוכל לך (דלכאו' ס"ל דלחולין היינו בשוא, א"נ שס"ל שאין חילוק בין לחולין בשוא או בפתח, ושניהם חולין משמע), אבל מה שאוכל לך יהא כקרבן, וזה ודאי צריך להא דמכלל לאו אתה שומע הן, וברייתא זו א"ש אף לר"מ [ולכאו' לפי ביאורים אלו גם יש ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל, ויש לע' בזה].

(ח) **בעיקרו קא מתפיס, או בהיתרא קא מתפיס**- לכאו' ההבנה הפשוטה בשאלת הגמ' הוא דאנו מסתפקין בדעת בני אדם, האם כוונתם להתפיס הדבר כמו שהוא עכשיו, או להתפיס בעיקרו של דבר, דהיינו עיקר איסור של דבר זה. אבל אי' בחי' הגר"ח על הש"ס (אות קצ"ח) דאי"ז שאלה בדעת האדם, "אלא השאלה אי מתפיס בעיקר הדבר והוא סיבת האיסור, דהיינו בחלות הקדושה שלהם, או באיסורים הנמצאים בו עכשיו". ובביאור כוונתו, ע' בחי' הגרי"ז (נזיר כב.), דביאר דהשאלה הוא, האם יכול להתפיס בסיבת האיסור, אף דעכשיו שוב אין חלות האיסור לפנינו שיהי' יכול להתפיס בה, או דלמא אינו יכול להתפיס אלא בחלות האיסור גופא. **וע"ע בחי' הגרנ"ט** (נ"ב) דהק' על שאלת הגמ', למה לא אמרי' סתם נדרים להחמיר. וכ' דהיסוד דסתם נדרים להחמיר הוא היכא דאמר דבור גמור, ואנו מסתפקין בכוונתו. אבל כאן, אין השאלה בכוונתו, אלא השאלה הוא אם שייך לומר דדבור זה (מצד הדבור שבו) יכול לכלול גם האיסורים שהי' שם בעיקרו, או דלמא אין הדיבור של זה כזה של עכשיו יכול לכלול גם האיסורים שהיו בדבור זה מעיקרו. **וע"ע בשיעורי ר' שמואל** (צ"ג), שביאר דבאמת שאלת הגמ' הוא באומדן דעתו, האם כוונתו בזה להתפיס בעיקרו, או בהיתרא קא מתפיס. וביאר דל"ק כלום מהא דסתם נדרים להחמיר, דלא אמרי' כן אלא בדבור דנמנו וגמרו שיש בה ב' משמועות, והשאלה הוא לאיזה מהמשמועות כוון זה, בזה אמרי' דסתם נדרים להחמיר. אבל כאן, הגמ' שואל מהו כוונת בני אדם בכלל כשהם אומרים דבור כזה, האם סתם בני אדם בהיתרא קא מתפיס או בעיקרו, ואם פושטין דבהיתרא קא מתפיס, א"כ אין שייך לומר דסתם נדרים להחמיר, שהרי אי"ז סתם נדרים, ואינו ספק.